

УДК 338.432:330.341.1
JEL Q16; Q55

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. Сиротюк, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-8740-7959

Львівський національний університет природокористування

<https://doi.org/10.31734/economics2022.29.072>

Сиротюк Г. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств

Досліджено проблемні аспекти інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. На підставі узагальнення наукових підходів до розуміння сутності агроінновацій запропоновано визначення цього поняття як нововведень у сільському господарстві, що пов'язані з впровадженням нових сортів рослин, порід тварин, нової техніки і ресурсощадних технологій, які спрямовані на отримання економічного, соціального та екологічного ефектів від їх застосування. Проведено аналіз сучасного стану розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційних засадах та вказано на коло певних проблем, що стримують впровадження інновацій. У результаті дослідження виявлено збільшення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств, які націлюють свою діяльність на підтримку інноваційного розвитку та намагаються покращити свої позиції на ринку. Досліджено основні типи інновацій: продуктові, технологічні, організаційні та маркетингові. Встановлено, що в діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області переважають технологічні інновації, які являють собою нові технології створення продуктів, товарів чи послуг, а також знайшли застосування продуктові інновації, тобто такі, які передбачають впровадження продукції, яка є новою або суттєво поліпшеною. У галузі рослинництва до продуктових інновацій належить вирощування сої, соняшнику, виробництво органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами. У галузі тваринництва інноваційні технології знайшли застосування переважно в таких галузях, як свинарство та птахівництво. Доведено, що забезпечити високу технологічну ефективність виробництва можна швидше в галузі рослинництва, тоді як у тваринництві через значну тривалість виробничого циклу цей процес є значно складнішим. Обґрунтовано напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, які є притаманними досліджуваному регіону. Запропоновано регіональну стратегію інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційний процес, агроінновації, інноваційний розвиток, державна підтримка, стратегія інноваційного розвитку.

Syrotyuk H. Current conditions and problems of the innovative development of agricultural enterprises

The article describes problems of the innovative development of agricultural enterprises. Basing on the consolidated scientific approaches to comprehension of the essence of agroinnovations, the author proposes a definition of the concept as innovations in agriculture, related with introduction of new crop varieties, animal breeds, new machinery and resource saving technologies that are focused on obtaining economic, social and ecological effects from their use. The work supplies analysis of the current conditions of agricultural enterprises' development on the innovative principles and stresses on several problems, preventing innovation introduction. The research confirms rise of the innovative activity of agricultural enterprises by concentrating their activities to support the innovative development and to improve their position at the market. The author examines main types of innovations, namely product, technology, organization and marketing. It is determined that in performance of agricultural enterprises of Lviv region, the preference is given to technological innovations, which are new technologies of creating products, goods and services, as well as to product innovations, i.e. those, aiming to promote products, which are new or significantly improved. In the field of crop production, product innovations include growing soy beans, sunflower, production of organic products by agricultural enterprises. In the field of animal breeding, innovative technologies are implemented mainly in such branches as pig raising and poultry farming. It is confirmed that high technological efficiency of production can be faster achieved in crop production, whereas in animal breeding that process is more complicated because of a long production cycle. The work supplies substantiation of the direction of innovative activities of agricultural enterprises, which are specific for a particular region. It is proposed to implement a regional strategy of innovative development of agricultural enterprises.

Key words: innovations, innovation process, agroinnovation, innovative development, state support, innovation development strategy.

Постановка проблеми. Одним з основних чинників формування конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, підвищення

економічної та соціальної ефективності є інноваційний шлях розвитку. Запровадження інновацій суттєво впливає на сучасний процес виробництва

сільськогосподарської продукції, виводячи його на якісно новий рівень. Інноваційні технології ведення сільського господарства дозволяють зменшити виробничі витрати, енергоспоживання та ресурсоспоживання, внесення пестицидів та отрутохімікатів, які, своєю чергою, зменшують негативний вплив на родючість ґрунту та навколишнє середовище.

Однією з основних проблем запровадження інноваційних технологій в сільському господарстві є низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників. Відомо, що наукові дослідження потребують щорічного фінансування та державної підтримки, оскільки від цього залежать науковий рівень та якість інновацій.

Високий рівень глобальної конкуренції на ринку аграрної продукції, швидка динаміка її технологічного оновлення та цифровізації зумовлюють актуальність дослідження проблематики інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва та впровадження новітніх технологій на всіх етапах ланцюжка вартості сільськогосподарської продукції є предметом дослідження багатьох науковців: Я. Сидорова, Н. Долгошеї, О. Шпикуляка, М. Грицаєнка, О. Олійника, І. Сідельнікової, П. Саблука, О. Шебаніна, Ю. Кормишкіна, С. Тарана, В. Токаря, О. Шиманської та ін.

На думку Я. Сидорова, інновації відіграють важливу роль та є каталізатором позитивних зрушень у галузі сільського господарства, виходу його на новий рівень високорозвиненої галузі національної економіки нового типу – «економіки знань та інформації» [9, с. 228].

Незважаючи на активні дослідження окресленої проблематики, виникає необхідність у постійному оновленні знань з питань становлення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, особливо на рівні регіону.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем та обґрунтування пріоритетних напрямів регіонального інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Загострення проблем забезпеченості населення світу продовольчою аграрною продукцією сприяє розвитку вітчизняної аграрної галузі на новій інноваційній основі завдяки впровадженню передових техноло-

гій, тобто агроінновацій. На погляд Н. Долгошеї, агроінновація – це такий різновид інновації, реалізація якого в аграрному секторі забезпечить зростання ефективності сільськогосподарської діяльності та стабільне розширене відтворення виробництва в агропромисловому комплексі [1, с. 193]. Значно ширше поняття агроінновації трактують О. Шпикуляк та М. Грицаєнко – перетворення в аграрній сфері, метою яких є одержання різних видів ефектів на основі задоволення певних соціальних потреб для забезпечення продовольчої безпеки країни [13].

Водночас О. Олійник та І. Сідельнікова вважають, що інноваційна діяльність полягає в розробці та впровадженні прогресивних методів ведення виробничо-господарської діяльності, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосування нового покоління техніки, smart-технологій, використання нової кадрової політики з урахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу» [5, с. 73].

Вважаємо, що агроінновації – це нововведення в сільському господарстві, що пов'язані з впровадженням нових сортів рослин, порід тварин, нової техніки і ресурсоощадних технологій, які спрямовані на отримання економічного, соціального та екологічного ефектів від їх застосування.

Учений П. Саблук поділяє агроінновації за рівнем впливу: масштабні (новий сорт рослин або техніка), середньомасштабні (зональні системи землеробства) і локальні (технологія виробництва рідкісного, нішевого продукту, наприклад, ефіро-олійних культур) [8, с. 37]. Проте швидке впровадження нових технологій у сільськогосподарське виробництво сприяє виникненню нових аграрних інновацій, які побудовані на ІТ-технологіях. Враховуючи це, О. Шебаніна та Ю. Кормишкін поділ інновацій здійснюють таким чином: аграрні біотехнології; програмне забезпечення для управління господарством, сенсори та інтернет речей; робототехніка для господарства, механізація та обладнання; біоенергетика та біоматеріали; нові системи землеробства; аграрний маркетплейс; технології безпеки харчових продуктів [12, с. 5–6].

Важливим моментом є визначення джерел генерації інновацій у сільському господарстві та їх класифікація. За спрямованістю результатів інновації в сільському господарстві прийнято поділяти на продуктові, технологічні, організаційні та маркетингові. Продуктові інновації – це виготовлення продукції, яка є новою або суттєво поліпшеною. Технологічні інновації являють собою впровадження новітніх технологій та процесів виробництва. Особливо важлива роль належить

створенню конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, що зазначено в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [6]. Організаційні інновації – це впровадження нових методів у принципи роботи підприємства, у структурування робочих місць або у взаємодії з навколишнім середовищем. Маркетингові інновації – це онлайн-торгівля сільськогосподарською продукцією, вихід на нові сегменти ринку, реклама в соціальних мережах тощо.

Розвиток сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі є найбільш прогресивним та складним процесом, оскільки потребує управління ресурсами та їх планування, виходячи з діяльності конкретного підприємства. Розглядаючи інновації конкретного підприємства, потрібно врахувати його спроможність їх впроваджувати, тобто здатність підприємства впроваджувати нові чи змінені технологічні процеси. У діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області переважно мають місце технологічні інновації.

Особливістю впровадження інновацій у галузі сільського господарства є наявність великої кількості виробників сільськогосподарської продукції: особисті селянські господарства, фермерські господарства, сільськогосподарські підприємства, агрокорпорації, агрохолдинги. Важливим чинником, що впливає на впровадження інновацій у сільському господарстві, є розмір підприємства. Тому важливо проаналізувати виробництво

аграрної продукції за категоріями підприємства, адже зрозуміло, що великі підприємства володіють значним ресурсним потенціалом і тому мають більші можливості, порівняно з малими підприємствами, для впровадження сучасних інноваційних технологій. Зауважимо, що в сільськогосподарських підприємствах Львівської області в основному зосереджено виробництво технічних та зернових культур, тоді як у господарствах населення – картоплі, овочів, ягід. Частка сільськогосподарських підприємств у загальному обсязі продукції сільського господарства у 2021 р. становила 43,5 %, а господарств населення – 56,5 %.

Про ефективні результати інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить зростання урожайності сільськогосподарських культур. Саме зростання урожайності є основним індикатором ефективності інновацій, який скерований на вдосконалення технології виробництва. Зрозуміло, що з метою зростання конкурентоспроможності продукції її виробництво повинно мати високий рівень технологій.

Аналіз урожайності культур у сільськогосподарських підприємствах досліджуваної області вказує на значні темпи зростання урожайності майже всіх основних культур. Варто зауважити зростання урожайності сої, плодівих і ягідних культур, що пов'язано з впровадженням інновацій у галузь протягом останніх років. Також високі темпи зростання врожайності спостерігаємо щодо зернових культур, а у 2021 р. – картоплі (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка урожайності сільськогосподарських культур
у сільськогосподарських підприємствах Львівської області**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2015 р., %
Зернові культури	50,4	52,5	52,7	56,1	58,8	62,6	69,2	137,3
Соя	19,6	23,0	23,1	29,5	27,6	28,2	29,9	152,6
Соняшник	25,4	25,7	21,0	23,4	28,6	27,0	25,2	99,2
Цукрові буряки	475	517	517	585	564	576	597	125,7
Ріпак і кольза	26,8	26,9	31,1	30,4	28,1	25,8	33,9	126,5
Картопля	235	230	265	282	297	264	343	146,0
Овочеві культури	223	201	214	193	172	201	177	79,4
Плодові і ягідні культури	66,8	141,8	101,3	107,3	104,6	134,3	96,0	143,7

Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у Львівській області

До продуктивних інновацій належить виробництво органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами. Україна володіє значним потенціалом виробництва органічної продукції, аграріям Львівщини у цьому аспекті також належить помітна роль. У Львівській області функціонує 34 органічних господарства, які ведуть свою діяльність на площі 2,3 тис. га. Якщо проаналізувати операторів за видами продукції, то в рослинництві їх налічується 10, вирощують ягоди і фрукти – 11, дикороси і переробка – 12 і 1 оператор займається виготовленням засобів захисту рослин.

У Національній економічній стратегії намічена ціль до 2030 р. збільшити площі сільськогосподарських угідь, які відведено під органічне виробництво, до 1,3 млн га (3 % від усієї площі сільськогосподарських угідь України). Крім того, передбачено збільшити експорт органічної української продукції до 1 млрд доларів США [4].

Варто зауважити, що в країнах ЄС та інших країнах швидко зростає попит на органічну продукцію, а це є позитивним моментом для сільськогосподарських підприємств України, у тому числі й Львівської області. Ведення органічного землеробства та виробництво органічної продукції є перспективним напрямом інноваційного розвитку аграрної галузі.

Інноваційні технології знайшли застосування і в галузі тваринництва досліджуваного регіону. Успішні інноваційні проекти щодо створення високотехнологічних комплексів уже реалізовано: у галузі свинарства (ТЗОВ «Барком», ТЗОВ «Галичина-Захід»); у молочному скотарстві (ПАФ «Білий Стік»); у птахівництві (ВАТ «Птахофабрика Львівська»).

Упродовж останніх років у сільськогоспо-

дарських підприємствах області зросло поголів'я свиней завдяки успішній діяльності та впровадженню нових технологій їх вирощування. Також нові технологічні лінії були введені для вирощування птиці, що забезпечило зростання її поголів'я у два рази у 2021 р. порівняно з 2015 р. Проте простежується негативна тенденція до скорочення поголів'я великої рогатої худоби і корів (табл. 2).

Впровадження інновацій у галузь тваринництва в сільськогосподарських підприємствах забезпечило зростання продуктивності тварин (рис. 1).

Якщо говорити про забезпечення високої технологічної ефективності виробництва, то її високі темпи можна забезпечити швидше в галузі рослинництва. У тваринництві через значну тривалість виробничого циклу цей процес є значно складнішим, особливо це стосується молочного скотарства (майже 90 % молока виробляють господарства населення). У Львівській області функціонує більш як 500 господарств населення, де утримують три і більше корів. За умови збільшення поголів'я корів до п'яти голів такі господарства зможуть одержувати державну дотацію [2].

Інноваційний розвиток окремо взятого регіону визначається особливостями та можливостями цього регіону. При цьому варто враховувати обрану модель інноваційного розвитку в регіоні і вплив на неї чинників: конкурентоспроможність регіону; інфраструктура інновацій; державна підтримка інноваційного розвитку регіону; роль місцевої влади в інноваційному розвитку; наявність кадрового забезпечення інноваційного процесу; фінансування інноваційної діяльності; економічний розвиток та соціальний розвиток [10, с. 48–50].

Таблиця 2

Наявність поголів'я тварин і птиці у сільськогосподарських підприємствах Львівщини (на кінець року), гол.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2015 р., %
Велика рогата худоба	20074	19306	18190	17637	16724	16216	14821	73,8
Корови	7785	7274	6994	7309	7291	6915	6422	82,5
Свині	196652	213975	211218	263174	193130	231873	312670	159,0
Вівці та кози	4561	4768	5073	4553	5083	5966	4716	103,3
Птиця свійська	2844095	2391317	3219989	3615707	4307526	4585296	5776212	Більше в 2рази

Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у Львівській області

Рис. 1. Динаміка виробництва продукції тваринництва та птахівництва сільськогосподарськими підприємствами Львівської області

Джерело: побудовано на основі даних Головного управління статистики у Львівській області

Визначальною рисою інноваційного сільськогосподарського підприємства є створення й використання нововведень у галузі рослинництва і тваринництва, які повинні забезпечити високі фінансові результати підприємства і задовольнити потреби споживачів у новій продукції. Основними інноваціями в галузях сільськогосподарських підприємств Львівської області є: у галузі рослинництва – селекція, насінництво; у галузі тваринництва – будівництво (реконструкція) молочних ферм, свинокомплексів, птахівничих комплексів; інше – логістичні центри, переробка продукції, оптові і локальні ринки, овочесховища та фруктосховища.

Ефективна економічна діяльність сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від надходження інвестицій, які формують виробничий потенціал та визначають конкурентоспроможність на ринках. Проте неякісні реформи та затяжні військові конфлікти наклали негативний вплив на інвестиційний клімат, у тому числі й на залучення інвестицій в економіку сільського господарства області.

В аграрній галузі, порівняно з іншими галузями, розвиток інновацій є повільнішим, що потребує особливої уваги та пошуку додаткових стимулів. Регулювання інноваційної діяльності має здійснювати держава через інноваційну політику, яка визначає та підтримує пріоритетні напрями розвитку економіки.

Водночас інноваційні процеси в аграрному секторі економіки країни через недосконалу державну політику не набули вагомих масштабів. На

сьогодні чинні механізми реалізації інноваційної діяльності відсутні, а інноваційна активність виробників сільськогосподарської продукції тримається на їхньому ентузіазмі. Відсутність дієвої державної стратегії розвитку економіки України та механізмів її реалізації шляхом запровадження інноваційних технологій «призводить до втрати сектору наукових досліджень та розробок, можливості оперативно впроваджувати їх результати в реальний сектор економіки, реагувати на світові науково-технологічні виклики та ефективно використовувати світові розробки у національних інтересах» [3].

У «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» зазначено, що саме інноваційний потенціал має стати рушієм економічного зростання та сприяти розвитку всіх сфер економіки, особливо аграрного сектору, як такого, що має високий потенціал до модернізації, впровадження новітніх технологій та підвищення рівня переробки власної продукції. Україна в цьому сенсі має низку конкурентних переваг: місткість ринку, здатність до інновацій, наявність освічених кадрів, наукових шкіл тощо [7].

Реалізація інноваційного потенціалу регіону передбачає створення нових напрямів сільськогосподарського виробництва, виготовлення продукції сільського господарства з новими споживчими якостями, освоєння нових сегментів ринку.

Для розвитку інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області виокремимо найважливіші напрями (табл. 3).

**Напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських суб'єктів господарювання
Львівської області**

Впровадження інновацій	Результати від впровадження
У рослинництві	
Використання нових високоврожайних сортів сільськогосподарських культур, стійких до хвороб	Підвищення врожайності сільськогосподарських культур та покращання якості продукції
Адаптація високопродуктивних сортів сільськогосподарських культур до природно-кліматичних умов регіону	Зниження витрат на впровадження нових високоврожайних культур
Використання нових систем землекористування та вологозберігаючих технологій	Збереження і покращання родючості ґрунтів, підвищення врожайності сільськогосподарських культур
Впровадження ресурсоощадних технологій обробітку ґрунту No-till, Mini-till, Zero-till та Strip-till технологій	Зменшення витрат на виробництво продукції, збереження родючості ґрунтів, покращання екологічного стану регіону
Використання ресурсоощадних систем машин для механізації технологічних процесів у рослинництві	Підвищення продуктивності праці, зниження собівартості виконання механізованих робіт
Використання високоефективних і якісних засобів захисту рослин	Підвищення урожайності та якості сільськогосподарської продукції
У тваринництві	
Розведення високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин	Підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин
Адаптація сільськогосподарських тварин до природно-кліматичних умов регіону	Зниження витрат на поліпшення породного складу стада, підвищення продуктивності тварин
Впровадження безвідходних технологій у тваринництві	Зниження витрат на виробництво, розширення і покращання асортименту харчової продукції
Використання нових ресурсоощадних систем машин для механізації технологічних процесів у тваринництві	Зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці
Впровадження технічних засобів водопостачання на основі використання поновлюваних природних джерел енергії	Зниження витрат на виробництво продукції тваринництва, підвищення екологічної безпеки
Удосконалення систем і способів утримання та годівлі тварин	Підвищення продуктивності тварин. Підвищення якості продукції
Використання високоефективних і якісних засобів захисту тварин	Підвищення якості продукції тваринництва, покращання екологічного стану регіону

Джерело: складено автором на основі [4]

Необхідність розробки напрямів для кожного регіону зумовлена тим, що вони мають враховувати природно-кліматичні умови, рівень розвитку НТП, особливості здійснення сільськогосподарської діяльності в регіоні, розвиток інфраструктури, наявність інноваційного потенціалу тощо.

Для досягнення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств важливою є розробка відповідної інноваційної стратегії. Формування такої стратегії для підприємств аграрної галузі, на думку О. Шаманської, є основою стратегічного планування, яке визначає комплекс за-

ходів, пов'язаних із виробництвом нового виду продукції, впровадженням і використанням нових технологій, ефективною організацією виробництва, а також налагодженням збутової мережі та його систематичного стимулювання [11, с. 22].

Стратегія інноваційного розвитку підприємства забезпечує зростання конкурентоспроможності та покращання позицій на ринку. Вибір тієї чи іншої стратегії інноваційного розвитку зумовлюється певними чинниками внутрішнього і зовнішнього середовища, станом розвитку НТП, державною політикою на сучасному етапі в напрямі ін-

новаційної діяльності підприємств. Крім того, стратегії розвитку інноваційної діяльності спрямовані на вирішення важливих економічних і соціальних проблем, з якими нині зіштовхуються сільськогосподарські підприємства.

Формування регіональної інноваційної стратегії сільськогосподарських підприємств залежить

від територіальних чинників: економічного, інституціонального та соціального розвитку певного регіону. Для Львівської області мають бути враховані такі чинники: близькість до кордону з Польщею, розвиток інфраструктури, розвиток підприємницької діяльності та інші притаманні цьому регіону особливості (рис. 2).

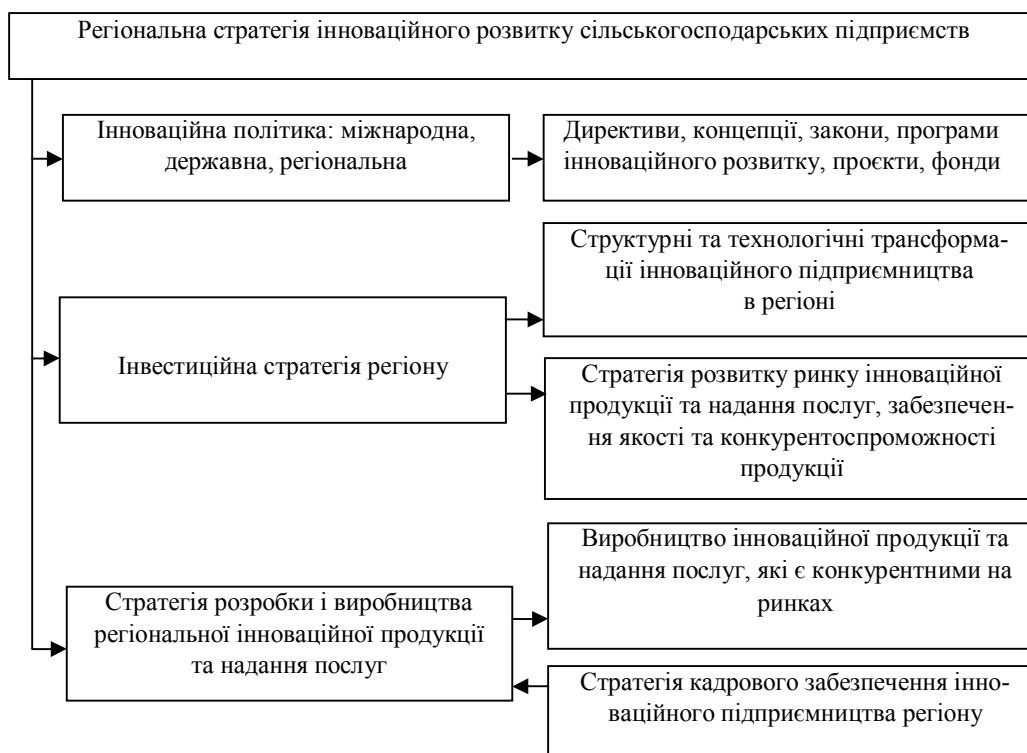

Рис. 2. Формування інноваційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств Львівської області

Джерело: власна розробка авторки

Сформована інноваційна стратегія розвитку залежить від потреб підприємства та розробляється під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, що постійно змінюється. Тому вони повинні бути гнучкими і в разі певних змін керівництво сільськогосподарських підприємств має вчасно реагувати, ухвалюючи ефективні управлінські рішення.

Висновки. Впровадження інновацій є неминучим елементом сучасного сільськогосподарського виробництва, вирішенням соціально-економічних проблем аграрної сфери, пов'язаних із пошуком механізмів підвищення економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпеченням населення високоякісною продукцією.

Нині існує багато проблем, які заважають ефективному розвитку сільськогосподарських

підприємств: недостатнє інвестування інноваційної діяльності через відсутність фінансових ресурсів, недосконала нормативно-правова база та державна політика тощо. Проте сільськогосподарські підприємства Львівщини спрямовують свою діяльність на підтримку інноваційного розвитку, намагаються втримати й покращити свої позиції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Запропоновані напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств та інноваційна стратегія дадуть змогу підприємствам постійно вдосконалювати виробничий процес, виробляти продукцію з новими споживчими якостями, освоювати нові сегменти ринку. Завдяки обґрунтованому і своєчасному залученню інновацій підприємства зможуть ефективно здійснювати свою діяльність, підвищувати конкурентоспроможність і престиж.

Бібліографічний список

1. Долгошея Н. О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 1 (55). С. 192–195.
2. Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 роки. URL: <http://loda.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
3. Матеріали щодо слухань у Комітеті Верховної Ради України з питання «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та шляхи вирішення» від 07.06.2016 р. URL: <http://kno.rada.gov.ua/print/74391.html> (дата звернення: 30.05.2022).
4. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 берез. 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 30.05.2022).
5. Олійник О. В., Сідельнікова І. В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 17. С. 73–82.
6. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 верес. 2011 р. № 3715-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 10.05.2022).
7. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 лип. 2019 р. № 256-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80> (дата звернення: 28.05.2022).
8. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. № 9. С. 34–42.
9. Сидоров Я. О. Правове забезпечення державної політики розвитку аграрних інноваційних відносин: теоретичні та практичні питання. *Право і суспільство*. 2020. Вип. 1. С. 228–235.
10. Таран С. Ф. Чинники розвитку інноваційного підприємництва регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 46–51.
11. Шаманська О. І. Формування системи інноваційно-орієнтованого розвитку аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 17–23.
12. Шебаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С. 4–10.
13. Шпикуляк О. Г., Грицаєнко М. І. Розвиток інноваційної діяльності в аграрній сфері: менеджмент та ефективність: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 424 с.

Стаття надійшла 13.06.2022